

EUSKARAREN ALDEKO MUGIMENDU SOZIALEN ZEREGINA ETORKIZUNEAN

Paulo AGIRREZABALZATEGI

0. SARRERA

Ikastaro honetara bildu gaituen gaia hamaika bider eta alderdi askotatik erabili izan da azken urteotan Euskal Herrian: taldetan, erakunde herritarren txostenetan, aldizkarietako idazlanetan; mintegi bereziak ere antolatatu izan dira; UEUko Soziolinguistika sailak ere erabili izan du gaia; gurearen guztiz antzeko titulupean 1985ean Iruñeko Udalak antolatu zituen topaketak¹, Iruñeko kultur sektore ezberdinei mugatua —uste dudanez, hango lanak ez zituzten argitaratu—. Adierazgarria da EHUK ere, HPINekin batera, ikastaro hau antolatu izana: gaiaren garrantzia, gaurkotasuna eta «akademikotasuna» agertzen ditu.

Nik eskainiko ditudan gogoetak ez dira espezialistarenak, baina bai aspalditik euskararen aldeko mugimendu herritarrean saiatu denarenak, eta mila bider taldean nahiz bakarka gai hauei buruz gogoeta eta eztabaida egin behar izan duenarenak. Autore itzaldunengandik edaten eta beraiengan oinarritzen saiatu dela uste dut euskararen aldeko mugimendu herritarra azken urteotan, eta nolabaiteko heldutasuna ere lortu duela, bai teorikoa eta bai praktikoa.

HPINek 1992an egindako egoera soziolinguistikoari buruzko inkestan zoritxarrez ez zegoen galdera espezifikorik mugimendu sozialei buruzkorik². Hala ere, bazegoen 58.G galdera bat, honela formulatuta zegoena: «Esango al zenidake, mesedez, ondoko elkarte edo taldeetako partaide edo bazkide zaren?». Eta elkarte edo talde horietakoen artean «Euskararen

¹ *Iruñeko Euskararen aldeko mugimenduaren topaketak*, 1985eko abenduan Iruñeko Udalen Euskara Zerbitzuak antolatua.

² *Euskara eta gaztelaniari buruz EAEko euskaldun eta ia-euskaldunei egin beharreko inkesta*.

aldeko elkarteak (AED, EHE, EKB, etab.)» zehazten ditu. Oraindik argitaratu ez direnez, ez dakigu zein ondorio ematen duen horrek. Dena dela, horiei edo horrelakoei buruzko iritzirik eta balioztapenik ez da eskatzen galderan.

HPINek berak eskatuta, inkestaren emaitzei neure aldetik egindako iruzkinetan honako hau idatzi nuen: «Hizkuntz politikarako eta bereziki euskararen berreskurapen-plangintzarako funtsezko garrantzia dutela uste dut horren aldeko mugimendu eta ekimen herritarrek. Areago, indar sozialen antolakuntza behar-beharrezkoa dela uste dut, euskalgintzako kultur sailen arabera eta gune sozialen arabera. Inkestak ez du aintzakotzat hartzen hori, eta ez du, zuzenean behintzat, horretaz galderarik egiten: ez horrelako mugimendu eta organizazioei buruz, ezta norberaren partaidetzari buruz ere. Hutsune nabarmena eta larriegia deritzot; eta nolabait zuzendu beharrezkoa». —Partaidetzari buruz esandakoa zuzendu egin beharko nuke, horri buruz galdera bat badagoelako, hain zuzen ere—.

1. TERMINOLOGI ARAZOAK

Hasteko, terminologi arazoa daukagu argitu beharrezkoa: mugimendu soziala, gizarte-mugimendua, mugimendu herritarra, herri-mugimendua (eta horiekin zerikusirik duten erakunde publikoak, batetik; erakunde sozialak, erakunde herritarrak edo herri-erakundeak, bestetik; erakunde pribatuak, azkenik)³.

«Erakunde» hitza oso abstraktua da: bereziki Soziologiaren eta Zuzenbidearen alorrekoa. Helburu jakin baten inguruan ekintza iraunkorrek hartzen duen forma juridikoa dela esan genezake. Alde horretatik erakundeak oso ezberdinak izan daitezke beren status sozial edo ofizialari begira. Hiru bereziko nituzke funtsean: erakunde publikoak, herritarrak (edo sozialak) eta pribatuak. Era berean, forma juridiko ezberdina izan dezakete: elkarteak, federazioak, sindikatua, baltzu merkantila (S.A., etab.), instituzio publikoa edo erdi-publikoa, etab. Talde informala ez dugu benetako erakundetzat hartzen.

Euskarazko terminologi arazoa ere badugu hemen. «Mugimendu soziala» eta «gizarte-mugimendua» «herri-mugimendua» eta «mugimendu

³ Joxe Inñigok oharrarazten gaitu alor honetako termino ugaritasunaz: «Gure artean izen asko erabili izan da eskuartearen dugun gaiar aritzerakoan: herri mugimendua, herri erakundeak, gizarte erakundeak, herri ekimena, inizatiba soziala, organismo herritarrak, eta guzti horien arteko beste hainbat konbinaketa posible» («Euskararen gizarte mugimenduaren bilakaera. Herrietako euskara elkarten kasua» in: *I. Jardunaldiak soziolinguistikaz*, Bilbo, 1992, 206 or.). Autore berak adierazten duenez, horiek denak ez dago noski baliokidetzat hartzerik.

herritarra» («erakunde herritarrak» eta «erakunde sozialak», «erakundeak» eta «herri-erakundeak», «erakunde publikoak» eta «erakunde ofizialak»)... Horien guztien artean nahasketa handitxo daukagu. 1987an *Eguna* astekariaren zuzendariak gai jakin bati buruz iritzia eskatu zien hiru lagunei; horien artean nengoen ni ere, Mari Karmen Garmendia eta Eneko Oregirekin batera. Gaia honela formulatuta zegoen: «Herri-mugimenduaren» zeregina...⁴ Erantzunetan terminologia oso ezberdina eta batzuetan kontradiktorioa erabili genuen: Mari Karmen Garmendiak «herri-agintariak» eta «erakunde ofizialak» erabili zituen administrazio publikoaren ardura dutenak adierazteko; Oregik, «herri-erakundeak», «herri-administrazioa», Mari Karmen Garmendiak esan nahi zuen gauza bera adierazteko, eta «herri-erakundeak» eta «erakunde herritarrak» bereizi zituen; azken hauek gizartetik sorturikoak izendatzeko erabili zituen. «Erakunde herritarrak» terminoarekin batera, «talde herritarrak» eta «mugimendu herritarra» ere erabili zituen. Hona hemen laukian hiru autoreek erabilitako terminologia:

	Administrazio publikoa	Organizazio soziala
M.K. Garmendia	herri-agintariak erakunde ofizialak erakundeak erakunde publikoak	erakunde herritarrak
Eneko Oregi	herri-erakundeak herri-administrazioa mugimendu herritarra	erakunde herritarrak talde herritarrak
P. Agirrebaltzategi	erakunde ofizialak administrazio publikoa	erakunde herritarrak herri-mugimendua

BAT. Soziolinguistika Aldizkaria-k zenbaki monografiko berezia (6.a) argitaratu zuen 1992an, «Euskararen Herri-mugimendua» gaiari buruz. Bestelako lankidetzen eta ekarpenen artean, alderdi politikoei egindako galdeketa dago, goian adierazi denez; horietako bostek erantzun zuen. Aldizkariak berak baliokidetzat jotzen ditu «herri-erakundeak» eta «erakunde herritarra», «herri-mugimendua» eta «mugimendu soziala»; eta horiekiko aurrez

⁴ Neronek ТХЕПЕТХЕН *Un futuro para nuestro pueblo. Claves de la recuperación del Euskara y teoría social de las Lenguas*, San Sebastián, 1987, liburuaren inguruan Jakin aldizkarian idatzitako artikuluan hartu zuen oinarria kazetariak, hiruron iritzia zehazteko, artikulua hartan erabilitako «erakunde ofizialak» eta «erakunde herritarrak» terminoak aipatuz.

aurre edo, erabiltzen du «erakunde publikoa» terminoa. Kontuan edukirik, erantzuleetako batzuentzat behintzat eragina eduki dezakeela galderaren formulazioak eta terminologiak, honako termino hauek erabili zituzten aldizkariak eta alderdi ezberdinetako erantzuleek:

	Administrazio publikoa	Organizazio soziala
BAT Aldizkaria	erakunde publikoa	erakunde herritarra herri-erakundea herri-mugimendua mugimendu soziala
EA	herri erakundeak erakundeak	herritar-mugimendua herri-mugimendua
EAJ	herri-agintaritza	gizarte zibila
EB	erakunde publikoa	gizarte mugimendua herri erakundea (honetatik «erakunde pribatua» bereizten du) mugimendu herritarra
EMA	erakunde publikoa	erakunde herritarra herri erakundea mugimendu soziala sozial mugimendua
EUE	erakunde publikoa	erakunde herritarra
HB	botere publikoa administrazio-egitura	herri-erakundea herri-mugimendua mugimendu soziala
Zutik	instituzioak erakundeak	mugimendu soziala erakundeak

Zutik-ek ez du ez «herritarra», ez «-herri», ez «publikoa» erabiltzen.

Hasteko, «herria» eta «herritarra» hitzen erabilera nahasia daukagu. Batzuetan Administrazio publikoa edo horren organismoak izendatzeko erabiltzen da «herri-», konposizioan: «herri-agintaritza» (Mari Karmen Garmendia), «herri-administrazioa» eta «herri-erakundeak» (Eneko Oregi), «herri-agintaritza» (EAJ), «herri erakundeak» (EA). Ez dago zalantzarik, horietan guztietan, gaztelaniazko «público» hitzaren ordezkoa dela hemen «herri-». Zentzu honetan ez du inork «herritarra» erabiltzen. Beste batzuetan, ordea, «herri-» eta «herritarra», bata nahiz bestea, erakuntza edo organismo sozialak adierazteko erabiltzen dira, bigarren zutabearen argi ikus-

ten denez. Eneko Oregik argi eta garbi bereizten ditu «herri-» eta «herri-
tar» formak, «herri-erakundea» eta «erakunde herritarra» aurrez aurre edo
ipiniz.

«Erakunde» hitzaren erabilerak ere badu, beraz, nahasterik. Goiko tau-
lan behin baizik ez da erabili hitz hori, alde bietako organismoak adierazte-
ko (Administrazio publikoarenak eta Organizazio sozialarenak); baina nor-
malean hitz espezifikatzailearekin doa termino hori, eta espezifikazioaren
arabera, alde bateko ala besteko organismoak adierazten dira. «Erakunde
publikoa», Administrazio publikoari bakarrik dagokio taulan; «herri-era-
kundea» eta «erakunde herritarra», berriz, organizazio sozialei dagozkie ia
beti. Eneko Oregiren eta EAren erantzunetan bakarrik agertzen da Admi-
nistrazio publikoa izendatzeko.

«Erakunde» hitzaren erabilera modernoak azterketa sakonagoa eta za-
balagoa eskatuko luke. Zuzenbidean orokorki duen adiera abstraktoaz kan-
po —«edozein motatako erlazio juridiko erregulatzen duen arau-multzoa»,
alegia: jabegoa, ezkontza, salerosketa erregulatzen duena, esate batera-
ko—, Zuzenbide politikoan eta administratiboan edo Soziologian adiera
konkretuagoa hartzen du: funtzio eta helburu jakinak dituzten organismo
edo asoziazio konkretuak adierazten ditu, normalean arau juridikoez erre-
glatuak eta beren organoez hornituak daudenak. Gizartearen organiza-
zioari edo erakuntzari dagozkio erakunde konkretuak sortzea. Badirudi
gaztelaniazko «institución» hitza baino zabalagoa dela euskarazko «era-
kundea». Horrela, «erakunde publikoak» edo ofizialak ditugu Administra-
zio publikoari dagozkionak, ofizialki herritar guztiei begirakoak direnak;
«erakunde pribatuak» edo enpresarialak, giza talde jakin baten interesei
begirakoak; eta «erakunde herritarrak» edo zibikoak ditugu, helburu ko-
lektiko zabal edo orokorren (publikoren?) bati begira eratuak⁵.

Teorian aski argia baldin bada ere bereizkuntza, ezaguna da zenbat
eztabaida sortzen den, erakunde jakinen izaera publikoa, pribatua ala he-
rritarra (zibikoa) argitzean; definizio juridikoaz at, bestelako irizpideak
sartzen baitira sarritan, bereziki erakundearen helburu edo zerbitzu prak-
tikoarena. Bestalde, hiru motatako erakundeak ez dira sarritan tipologia
zorrotzean sartzen, eta juridikoki tartekoak eta mistoak egon ohi dira.
Publikotasunaren, herritartasunaren eta pribatutasunaren gaineko ezta-
baidaren adibide nabarmena izan dugu berriki, ikastolen «publikotzea»
dela eta.

⁵ Hiruko bereizkuntza horixe proposatu zuen EKBk 1988an Administrazio Publikoen hiz-
kuntz plangintzari buruzko kongresuan (Ik. *Herri-Administrazioen hizkuntz plangintza. Plani-
ficación lingüística en la Administración Pública*, HAEE/IVAP, Oñati, 1988, 319. or.): «Hiru
motatako erakundeak elkarrengandik bereizi behar dira, bakoitzak bere izaera eta funtzioa due-
lako. Horien oinarri funtzionala ere ezberdina da: erakunde publikoa **boterean** oinarritzen da;
erakunde pribatua **konkurrentzian**; erakunde herritarra, **militantzian**. Guzti hori aski garran-
tzikoa da, bakoitzaren dinamika aztertzean».

Eztabaida horien barruan dauden benetako arrazoiak ukatu gabe, hemen «erakunde publikoa» (Administrazio publikoari dagokiona) eta «erakunde herritarra» terminoak erabiliko ditut⁶. «Herri-erakundea» alde batera utziko dut, dituen erabilera kontradiktorioengatik, goian ikusi dugunez.

Mugimendu sozialari buruz ari garenean, badirudi ez dagoela horrenbesteko kontradikzio terminologikorik; hori bezala, «herri-mugimendua» eta «mugimendu herritarra» erabiltzen dira. Azken hauek batzuentzat konnotazio «populista» dute, nonbait. Hala ere, gure artean aski zabaldua egoteaz gain, bere justifikazio osoa dutela esan daiteke, hizkuntzak «herriarekin» eta «herritarrekin» duen lotura adierazteko, hitz horien adiera etniko nahiz soziologikoan⁷.

Hemen, beraz, «mugimendu soziala» eta «mugimendu herritarra» (eta herri-mugimendua): biak erabiliko ditugu.

2. EUSKARAREN BERRESKURAPENERAKO MUGIMENDU SOZIALA

Honetara definituko nuke mugimendu soziala, zenbait soziologi teoriari jarraituz: Helburu orokor eta eragingarriren bati begirako ekintza kolektiboa, eutsia eta iraunkorra, gizarteko sektore ezberdinetako jende-multzo handiak erakartzeko eta bateratzeko gauza dena, horietako bakoitzaren interesen gaintik.

«Helburu orokor eta eragingarria» askotarikoa izan daiteke; baina beti da erreforma edo eraldakuntza nahiz iraultza soziala lortzea. Agian, definizioan bertan sartu beharko litzateke «aldaketa sozialaren» kontzeptua⁸.

⁶ Horietxek erabili zituen EKBk kongresu batean aurkezturiko komunikazioan: «Erakunde publiko eta erakunde herritarren arteko elkarlana hizkuntzaren normalizazioan», in: *Herri-administrazioen hizkuntza plangintza. Planificación lingüística en la administración pública*, HAEE/IVAP, Oñati, 1988, 317-324.

⁷ Joshua A. Fishmanek asko erabili du «hizkuntza eta etnizitatea» gaia, hizkuntzaren eta herriaren (kulturaren) pizkundeen arteko lotura nabarmenduz. Aaron Bar Adon-ek, hebraieraren berreskurapeneko mugimendu sozialaz ari delarik, «popular movement» terminoa erabili zuen (*The rise and decline for a dialect. History of the revival of modern hebrew*, Mouton Publishers, Hague, 1975).

⁸ Jokin Apalategik honela definitzen du mugimendu soziala: «Proceso de intervención y de acción de un conjunto de personas más o menos organizadas y más o menos agrupadas con vistas a concluir un programa de reforma social o de transformación de la sociedad» («Movimientos asociativos, movimientos sociales y movimientos de liberación nacional», in: *Movimientos sociales y nacionalismo*, (Jokin Apalategi, edit.), Nazionalismo Konparatuen Ikasketarako Institutua, Vitoria, 1992, 21. or.). Autorearen iritziz, «aldaketa sozialaren» helburuak bereizten ditu funtsean elkartea («association») eta mugimendu soziala.

Sortzen ari den edo indartuz doan helburuaren inguruko iritzi kolektiboaren ispilua eta oihartzuna izan ohi da mugimendu soziala. Azken batez, helburuak bereizten du mugimendu sozial bakoitza, organizazioak baino gehiago.

2.1. Euskara-mugimendu sozialaren helburua

Hizkuntzaren aldeko, bereziki hizkuntza gutxituen aldeko, eta berezikiago euskararen aldeko mugimendu sozialaz dihardugu hemen.

Horren helburu orokor eta eragingarria euskararen berreskurapena da. Ondo interpretatzen dudala uste dut ikastaro honi eman zaion erdarazko tituluko «revitalización» (= «berpizkundea»), itxuraz R.Y. Bourhis-en «hizkuntz bizitasunari» buruzko teoriarekin lotzen dena.

Euskararen berreskurapen osoa esan nahi da hemen: instituzionala, pertsonala, kulturala eta soziala. Neronek azalduak ditut euskararen berreskurapen osoaren alderdi horiek⁹.

- instituzionala: erakunde publikoen lan- eta zerbitzu-hizkuntza normala izatea.
- pertsonala: herritar bakoitza bere premia kultural eta profesionalen euskara egoki erabiltzeko gauza izatea.
- kulturala: kulturazko eremu ezberdinetan euskarazko produkzio eta eskaintza kulturala edukitzea.
- soziala: euskalduna euskaraz bizitzeko moduan euskararen erabilera soziala zabalduta egotea.

M.J. Azurmendik «re-normalización» terminoarekin berdintzen du hori¹⁰. Eta honela zehazten du: «1. En todos los aspectos: respecto del «corpus» y respecto del «estatus» de la lengua. 2. Y a todos los niveles:

⁹ Txepetek (*aip. lib.*, 238. or.) lau alderdi bereizten ditu euskararen berreskurapenean: «el aspecto individual, el social, el territorial y el temporal»; horiek normalkuntzaren «aspecto global» deitzen duen eremuan artikulatzen dira. Beste leku batean (292. or.) diagramaren bidez agertzen du ikuspegi indibidualaren, sozialaren eta globalaren arteko lotura. Ikuspegi globalaren helburua da: «Optimizar las posibilidades del Euskara en nuestro tiempo histórico». Gure aldetik berreskurapen kulturala deitu duguna, Txepetxen euskaldun osotuaren eta euskara osotuaren kontzeptuen erdi-erdian dago. «Normalkuntza instituzionalari» dagokionez, nolabait ikuspegi sozialean sartuta dagoela uste dut, horren helburutzat «redistribución del poder lingüístico» ipintzen duenez.

¹⁰ «Por “recuperación lingüística”, en nuestro caso respecto del Euskara (= lengua vasca), se entiende: el reconocimiento de una situación de pérdida, de presencia parcial, de la lengua propia, desde el que planificar y actuar para llegar a una situación de normalidad, de re-normalización» («Recuperación lingüística y nacionalismo vasco», in: *Movimientos sociales y nacionalismo* (*aip. lib.*, 67. or.)). «Situación de pérdida» delakoak hizkuntzaren minorizazioa eta murriztapena ekarri ditu: hizkuntza gutxitu edo murriztu bihurtzea.

individual, social, en Euskadi o el País Vasco, en los Estados Español y Francés y en la Comunidad Europea» (67. or.).

Ikuspegiak eta mailak zehatzagotzeko, hizkuntzaren «estandarizazioa», «modernizazioa» eta «gaikuntza», horren ezagutza gizarte osora zabaltzea («generalización sociodemográfica del conocimiento»), horren erabilera gizarte osora zabaltzea («generalización de su uso social en todos los ámbitos, o dominio de funcionamiento individual y social, en dicha territorialidad vasca»), erakunde publikoetako erabilera bizia («presencia activa»), herritarren aldetiko atxekimendua eta leialtasuna («adhesión, o lealtad, generalizada»).

«Berreskurapen osoa», bestalde, Txepetxek erabiltzen duen «osotasunaren» teoriarekin lotzen da: euskaldun osotua eta hizkuntza osotua. Osotasun horretara heltzea da normalkuntzaren helburua: «Y el objetivo no puede ser otro, porque no hay otro posible cuando lo que se pretende es vivir con normalidad en un idioma: lograr un desarrollo completo del Euskara, para que el Euskara pueda completarse a través de nosotros, para que nosotros podamos completarnos a través del Euskara»¹¹.

Helburu horren inguruko konpaktazioaren eta baterakuntzaren fenomeno da mugimendu soziala. Euskararen aldeko mugimendu sozialak euskaldun osoen gune trinkoa eta ahal denik zabalena behar du aurrenik, mugimendu osoaren eragile izango dena. Euskaldun osoak, besterik gabe, ez dira euskararen aldeko mugimenduaren muina, antolatu egin behar dira mugimenduaren muina izateko. Hain zuzen ere, euskaldun osoen elkartea (komunitatea) trinkotzea da mugimenduaren lehen helburretakoa.

2.2. Euskararen berreskurapen osoa eta herrigintza

Hizkuntzaren berreskurapen osoaren helburua ez da maila linguistiko soilean gertatzen: Herriaren berreraikuntza nazionalaren testuinguruan gertatzen da. Alderdi hau aski nabarmena da Fishmanen pentsamenduan; gauza bera nabarmendu du Mari Jose Azurmendik ere.

Aipaturiko bere artikuluan (73. or.) hizkuntzaren berreskurapen osoaren plangintzaren «suposita» gisa honako hiru hauek ipintzen ditu, besteren artean: a) «...la “recuperación lingüística del Euskara” es, además de lingüística, también social-político-cultural-etc.» ; b) «...es parte de la recuperación general (político-jurídico, económico-social, cultural-etc. del

¹¹ *Aip. lib.*, 191. or. Horri lotzen dio bere «eremu sinbolikoaren» teoria ere: «Definimos el espacio simbólico como el núcleo de hablantes que dotan a su lengua de un desarrollo completo, o, viceversa, correlativamente, el núcleo de hablantes que tienen un desarrollo lingüístico completo en esa lengua» (65. or.).

País Vasco»; c) «...puede considerarse como símbolo, y como buen indicador, de dicha recuperación general, como de hecho se ha solido interpretar entre los propios vascos».

Herrigintzaren testuinguruan gertatzen da, beraz, hizkuntza gutxitua- ren (edo erabilera murriztukoaren) berreskurapena; horren zerbitzuan dagoen mugimendu sozialak benetan kontutan eduki behar du hori. Euskalgintza, euskal kulturgintza eta euskal herrigintza, ezberdinak izanik, bereizi ezinak dira. Fishmanek deitzen duen «susperkuntza etnikoa» gure artean «berreraikuntza nazionala» deitzen denarekin bat datorrela esan daiteke.

Euskararen berreskurapen osoaren aldeko mugimendu sozialari dagokio, noski, euskalgintzari bere dinamika autonomoa, «sustantibotasuna» ematea; bestelako helburu politikoren baten «adjektibotzat» edo politika orokorraren parte soiltzat erabiltzen ez uztea; eta herrigintzaren oinarritzat eta erdigunetzat ipintzea. Dena dela, euskararen berreskurapena euskal kulturgintzatik kanpo ipintzea estrategia okerra iruditzen zait.

2.3. Euskara-mugimenduaren leku soziala: elkartea eta mugimendua

Hizkuntza minorizatua bere bizitasunean gutxitua edo murriztua dago. Hemen ez gara hasiko Richard Y. Bourhisen talde etnolinguistikoan hizkuntzaren bizitasunaren («ethnolinguistic vitality») teoria agertzen. Baina aipatu behar ditugu berak ematen dituen hiru faktore-multzoak, bizitasun horren neurria erakusten dutenak: 1. Estatusari dagokiona (hiztunen estatus ekonomikoa, soziala, sozio-historikoa eta hizkuntzaren beraren estatusa beste hizkuntzen eta kulturen artean); 2. Demografiari dagokiona (hiztunen pisu demografiko absolutua eta horien banaketa lurraldean); 3. Euskarrizta eta kontrol instituzionalari dagokiona (maila ezberdinetako erakunde publikoetan nahiz erakunde eta jarduera pribatuetan duen eragina eta ordezkari-tza, informala nahiz formala)¹². «Ordezkarizta informala» talde etnolinguistikoak duen bere buruaren erakuntzarako gaitasuntzat hartzen du: «presio-talde» izateko eta bere interes etnolinguistikoak maila ofizial nahiz pribatuetan defenditzeko¹³. Mugimendu soziala «presio-talde» baino gehiago dela uste dudan arren,

¹² «The Genesis of Vitality theory: Historical patterns and discursal dimensions», in: *International Journal of the Sociology of Language* (1993an argitaratzeko artikulua).

¹³ «Informal support refers to the degree to which an ethnolinguistic group has organized itself as a "pressure group" to represent and safeguard their own ethnolinguistic interests in various state and private activities including education, mass media, government services, business, finance, etc.» (*aip. art.*, 2. or.)

badirudi «ordezkaritza informal» horren hurbilekoa dela, Bourhisek azaltzen duenez. Beraz, hizkuntz bizitasuna neurtzeko faktoreetako bat da, alde horretatik, mugimendu soziala.

Hizkuntz plangintzak bezala, hizkuntz mugimendu sozialak ere hiru faktore-multzo horiek eduki beharko ditu kontuan, bere ekintzaren bidez hizkuntz bizitasun handia lortzea baldin badu bere helburua; baina aldi bakoitzean indarrrik handiena batean ala bestean ipini beharko du, egoeraren, lehenasunen eta ekintza-planaren arabera.

Hizkuntz berreskurapenaren aldeko mugimendua eta hizkuntz elkarteak («comunidad lingüística») bereizi behar direla uste dut. Hizkuntz elkarteak da mugimenduaren oinarria: abiaburua eta helburua. Ez dira biak inola ere kontrakoak; baina ez dira gauza bera. Elkarren osagarriak direla esan daiteke. Mugimenduak hizkuntz elkarteak zabaltzea eta osotzea bilatzen duen bezala —gizarteko «inpaktazioaren» bidez—, elkarteak hiztunen «konpaktazioa» bilatzen du zuzenean, baina gizarte osoari eragiteko. Azken aldian ugaritu diren elkarteak —herrietakoak eta beste— ez dira, egia esan, elkarte soilak, badira mugimendu sozialak ere¹⁴.

Mugimendu sozialak —baita hizkuntzaren aldekoak ere— indar politikoa lortzera jotzen du, eta azken batez botere politikoa lortzera. Txepetxek normalkuntzaren ikuspegi edo dimentsio sozialari ematen dion helburuak —hizkuntz boterearen banaketa berria, «redistribución del poder lingüístico» (205. or.)— euskararen berreskurapen osoaren aldeko mugimendu sozialaren jokabidean garrantzi handia duela uste dut, behe-rago mugimendu sozialaren eragin politikoari buruz hitz egitean agertuko denez.

2.4. Euskara-mugimendu sozialaren berezitasuna

Esana dugu mugimendu sozialak gizarteko aldaketa jakin bat izan ohi duela helburutzat: pentsaera eta jokabide kolektiboaren aldaketaz gain egitura sozialen —eta agian juridikoen eta politikoaren—, aldaketa bilatu ohi dute.

Hizkuntza gutxituaren edo murriztuaren berreskurapen osoari buruzko mugimendu soziala oso berezia da, ez baita aldaketa mental eta instituzionalari buruzkoa bakarrik; mugimendu espaziala da: «leku lin-

¹⁴ Badirudi Txepetxek ere osagarritzat eta batean ikusten dituela elkarteak eta mugimendua. «Euskaldungoaren formulazio politiko independenteari» buruz hitzegitean (272. or.), honako ohar txiki hau dakar beste autore baten hitzen iruzkin gisa: «Creemos que esos mass-media no pueden ser otros que el *diario* y mass-media locales, etc. euskaldunes que aglutinen la causa de la normalización social del Euskara. Y que el *movimiento social* conectado con él ha de ser un amplio frente euskaldún o Euskal-Elkartea que lidere y coordine a la comunidad lingüística en su reconstrucción nacional» (179. or.).

guistikoz» aldatzea, galdua duen eta normaldu nahi duen hizkuntza berreskuratzeko komunitate linguistikoak eta gizarte-sektoreek burutzen duten bidegintza.

Euskarari dagokionez, honen «geografia soziolinguistikoak», lagun bakoitzak eta talde soziolinguistiko bakoitzak bere bidea egin behar du, «positibizazio-» eta «optimizazio-» prozesuaren bitartez, euskaldun «osoa» izatera heltzeko asmoz, Txepetxen hizkera erabiliz¹⁵. Gizarte osoak eta herritar bakoitzak du bere erantzukizun pertsonala euskararen berreskurapenaren prozesuan.

Txepetxen arabera, euskaldun osoa (osotua) bitarikoa izan daiteke: «jatorrizko landua» edo «heldu jatorrizkotua». Euskaldunaren osotasuna lotuta dago hemen euskararen berreskurapen osoari; hizkuntzaren osotasuna eta hiztunaren osotasuna errealitate berberaren bi ikuspegiak besterik ez baitira.

Hizkuntz plangintza errazionalak egoera ezberdin horiek hartu behar ditu kontuan, optimizazio-paradigmaren arabera. «... en el proceso de normalización el individuo ocupa un lugar central: si los hablantes individuales no incrementan su capacidad en Euskara, el idioma no se normaliza. Pero para que ellos conozcan cada vez mejor el idioma es necesario que el proceso esté sostenido y mocionado desde un aumento simultáneo de la valoración del idioma y de un incremento de su uso social. Si uno y otro no crecen hasta el nivel de suficiencia, los tipos lingüísticos individuales no pueden desplazarse hasta el tipo continuo que representa su optimización inmediata» (239. or.).

Horregatik errebindikazaila¹⁶ izateaz gain —eta horren aurretik—, praktikoa, egilea eta eragilea da euskararen berreskurapen osorako mugimendu soziala: euskalgintzan eta euskararen alde dihardutenen mugimendua da. Euskararen berreskurapenerako herritarren ekimenean eta horien ekintza banakako nahiz taldekako eta kolektiboetan oinarritzen da euskararen berreskurapenerako mugimendua.

¹⁵ «La normalización es la suma de la **optimización** de los nativos de la Comunidad Lingüística con la **positivización** de los no-nativos del territorio lingüístico específico de ella» (*aip. lib.*, 290. or.). Hizkuntzaren berreskurapenean lagun bakoitzak egin behar du bere mugimendua, pertsonalki lekuz aldatu, «desplazatu», behar du mugimendu kolektiboan («Optimizar consiste en desplazarse hacia el tipo continguo que representa su mejor situación dentro de la lengua, y una mejor situación de la lengua dentro de él», 233. or.). «Positibizazioaren» eta «optimizazioaren» teoriak horixe besterik ez dira: desplazamendu soziolinguistikoak. Talde soziolinguistiko bakoitzak bere lekua betetzen du geografia soziolinguistikoan; horietakoren batean kokatzen dira tipologia bakoitzeko lagunbanakoak; orduan, hizkuntzaren berreskurapen osorako gizarte osoak, eta horren barruan gizabanako bakoitzak, egin behar du bere leku-aldaketa, hizkuntza minorizatuko «hiztun osoa» izatera iritsi arte. («Optimizazioaren paradigmari» buruz ik. 265. or.; eta «positibizazioaren paradigmari» buruz, 287. or.).

¹⁶ Ik. Jokin APALATEGI, *aip. lib.*, 22. or.

3. EUSKALGINTZAKO ERAKUNDE HERRITARRAK ETA MUGIMENDU SOZIALA

Euskararen aldeko mugimendu soziala askotarikoa da. Kultur sektore ezberdinetako, herrietako eta eskualdeetako talde, elkarte eta erakundeetan gauzatzen da aurrenik¹⁷. Euskararen berreskurapenerako mugimendu soziala euskalgintzan diharduten talde, elkarte nahiz erakunde sozialetan oinarritzen eta osotzen da. Sektore kulturaletan dihardutenak nahiz sektore sozial eta barruti geografiko ezberdinetan dihardutenak izan daitezke horiek. Hainbat talde, elkarte eta erakunde ari da lanean: euskarazko irakaskuntzan, alor ezberdinetako euskarazko kulturgintzan, euskarazko komunikabideetan, euskararen erabilerarako talde edo elkartean.

Euskalgintzaren alorreko organizazio sozialean —alde batera uzten ditut Administrazio publikoa eta beraren erakunde eta organismo ofizialak—, hiru erakunde-mota bereiz daitezke:

- Tekniko-enpresarialak¹⁸: Euskalgintza-alorreko enpresa gisa eratuta dihardutenak, non langileek beren lanbidea eta irabazpidea bertatik baitituzte. Jakina, organizazio oso ezberdinak daude horien artean.
- Profesional-sindikalak¹⁹: Lanbide espezifikoan dihardutenek, beren interes profesionalak, laboralak eta gremialak babesteko sortuak.
- Herritar-militanteak²⁰: Herritarren militantzian oinarriturik, euskararen eta euskal kulturaren aldeko defentsa, gizarte-jaberazpena, eta orohar euskararen erabilera zabaltzea, bilatzen dutenak; erakunde

¹⁷ Hemen aipatzekoa da berriro Joxe Jabier Iñigoren artikulua (ik. 3. oin-oharra). Bertan ere adierazita dagoenez, BAT soziolinguistikako aldizkariak sail berezia du, «Euskarak elkar-turik» izenekoa, euskararen aldeko erakunde herritarren berri emateko; bestalde, 6., 7. eta 8. zenbakietan euskararen aldeko erakunde herritar eta mugimendu sektorial eta lokalen panorama globala ematen saiatu da aldizkaria.

¹⁸ Horien artean jar genitzake: a) *Irakaskuntzan*: ikastolak eta horien Konfederazioa, UEU... b) *Euskararen irakaskuntzan*: AEK, Ikastari, Euskalategi homologatuak... c) *Komunikabideetan*: euskarazko aldizkari pribatuak, herrietako hainbat aldizkari euskaldun, «Euskaldunon Egunkaria», euskarazko zenbait irati pribatu... d) *Ikuskarietan*: euskal zinegintzako enpresak, antzerki-talde profesionalak...; e) *Euskararen inguruko zerbitzu zientifiko eta sozialak*: SIADECO, itzulpen-enpresak, bestelako zerbitzuak... f) *Euskararen estandarizazio-lanean dihardutenak*: UZEI, Elhuyar, EUSENOR...; g) Funtsean euskaraz diharduen hainbat editorial...

¹⁹ Horietakoak dira, adibidez: Idazleen elkarte, Itzultzaileen elkarte, Irakasleen elkarte, Euskal kazetarien elkarte, etab. EIE (Euskal Itzultzaileen Elkarte)k honela definitzen du bere burua estatutueta 2. artikuluan: «EIE profesional elkarte bat da, bere arautegiko xedeak betetzen jarduteko jortasun eta gaitasun juridiko osoa duena».

²⁰ Horietakotzat jo genitzake: auzoetako eta herrietako euskararen aldeko elkarteak eta koordinakundeak, kultur sektoreetako (irakaskuntzako eta bestelakoetako) errebendikazio- eta erabilerataldeak (EKTak, Euskaraz Bizi, etab.), Administrazio publikoko, zerbitzu sozialetako eta enpresetako euskarazko taldeak, bereziki horren erabilera bultzatzeko (OEE —Osasungoa Euskalduntzeko Erakunde—, etab.); euskararen erabilera-taldeak; euskararen aldeko herrialdeetako edo nazio mailako erakundeak: EKE, EHE, Oinarriak, EKB... Horietako askok beren komunikabide sozialeko organoak dituzte; areago, horietako batzuk komunikabide-organoren baten inguruan eratuak daude.

publikoen eta bestelakoen aurrean horren errebindikazioa egiteko eta bestelako eragin soziala izateko.

Erakunde herritarren tipologia hori ez da itxia. Tipo bakoitzean, funtsezko kidesunaren barruan, oso ezberdinak aurkituko ditugu, izpirituz, organizazioz, helburuz, jokabidez, etab. «Tekniko-enpresarialak» deitu ditugun batzuk herri-mugimendutatik sortuak dira, eta halakotzat hartzen dira: Ikastolen mugimendua, alfabetatze-euskalduntze mugimendua... Ikastolen konfederazioan, AEKn eta Euskaldunon Egunkaria-n, adibidez, sail espezifikoko enpresa teknikoa eta mugimendu soziala, batean eta elkarren eraginean bizi direla esan daiteke, edota erakunde tekniko-enpresarialaren inguruan mugimendu soziala bizi dela.

Horiek denak dira —taldeak, elkarteak, koordinazioak, federazioak, konfederazioak—, euskararen berreskurapenerako mugimendu sozial zabal eta globalaren oinarria. Hala ere, mugimenduaren erdigunea hirugarren mailan dago; horiekiko hurbiltasunaren arabera, beste tipo bateko erakundeak, elkarteak eta enpresak inguratuko dira euskararen aldeko gizarte-mugimendu zabala eratzerako. Baina euskararen aldeko mugimendu soziala, beraren berezitasunagatik, hain zuzen ere, ezin da hirugarren tipokoetara bakarrik mugatu.

Mugimendu sozialak ez du elkartearen, sindikatuaren, edo alderdi politikoaren erakuntza izaten, lazoagoa, malguagoa eta mugikorragoa baizik. Baina beti izan ohi du nolabaiteko antolamendua eta, batez ere, helburu jakin bat, denak bateratuko dituen, bestelako ideologiaren eta taktikaren gainetik.

Laburtuz, euskalgintzako talde, elkarte eta erakunde sozialen ekintza bateratua eta antolatua dela esan dezakegu euskalgintzako mugimendu soziala. Euskararen aldeko mugimendu soziala sektore bakoitzean edo leku ezberdinetan sortu eta eratu diren taldeen zabaltzetik eta koordinatzetik eratuko da. Horregatik, euskalgintzako mugimendu soziala euskalgintzako talde, elkarte eta erakunde herritarren baterakuntza dela esan dezakegu, helburu jakin baten inguruan eratua.

4. EUSKARA-MUGIMENDUAREN BARNE-ARTIKULAZIOA ETA KANPO-ERAGINA

Euskararen aldeko mugimendu sozialak oraindik gehiago zabaltzeko eta eratu beharra dauka sektore kultural guztietan eta hiri-herri-auzoetan. Kontu handikoak dira azken urteotan hainbat herritan eratu diren elkarteak, batez ere euskararen erabileraren inguruan; horiek ugaritu eta zabaltzeko egin behar dira.

Horrelako erakunde herritar sektorialak eta lokalak izanik euskararen aldeko mugimendu sozialen mundua, galdera da nola artikulatzen diren horiek denak beren artean eta ekintza sozialerako gizarte-mugimendu orokor gisa.

4.1. Koordinazioa eta konfederazioa

Euskararen berreskurapenerako plangintzak eta politikak sektore-arte-koa eta globala izan behar du, benetan eraginkorra izan dadin. Horren euskarri izango den mugimendu sozialak ere globaltasuna behar du, Euskal Herri osoa besarkatuko duena, eskualde eta herrialde bakoitzeko egoera soziolinguistiko ezberdinak kontuan edukiz. Erakunde sektorialen eta lokalen arteko koordinazio eta artikulazio bizian gauzatu behar du mugimendu sozial orokorrak.

Horren artikulazioak malgutasuna behar du, erakunde bakoitzak bere autonomia osoa duelako. Forma juridikoez kanpo, konfederazioaren izpiritua eta funtzionamendua egokiak lirateke.

4.2. Eragin politikoa

Orain dela urte batzuk, euskararen aldeko mugimendua alderdi politiko bihurtzeko proposamena kaleratu zuen Joxe Manuel Odriozolak. Alderdi politikoek euskararen arazoa benetan hartzen ez bide zutelako egin zuen proposamen hura. Horrek ez zuen oihartzun handirik eduki euskalgintzako jendeen eta indar sozialen aldetik.

Hala ere, euskararen arazoa ez da apolitikoa; eta horren berreskurapenerako prozesuak plangintza politikoa eskatzen du.

Mugimendu sozialen aldetik ere ezin da euskararen berreskurapenerako plangintzaren planteamendu kultural soilak edo apolitikoa egin. Euskararen aldeko mugimendu sozialak eragin politikoa bilatu behar du eta, horretarako, baliabide politikoak erabili behar ditu: hau da, organo politikoetan, alderdietan, parlamentuetan eta maila ezberdinetako administrazio publikoetan eragiten saiatu behar du. Nola? Hortxe dago koska. Eztabaida luzea dagoela uste dut hemen; mugimendu sozialak sakondu beharrekoa. Baina bere autonomiatik eta gizartearen eragin-zentro bihurturik, eragin politikoa bilatu behar duela ez dago zalantzarik: eragin positiboa, proposamen konkretuez landua, ez errebindikazio hutsezkoa²¹.

Nire ustez, horrelako mugimenduaren eragin politiko, errealista eta benetakoa, alderdi politikoaren bitartez kanalizatu behar da. Lau baldintza bete beharko ditu horrek:

- a) Alderdi guztietatik guztiz autonomia izatea mugimendua.
- b) Mugimenduko jendea alderdietan sartuta egotea, barrutik eragiteko.

²¹ Meta-partiduren bat eratuz? Horrelako joerarik sortu izan da gurea bezalako mugimendu sozialetan. Dena dela, meta-partidu hori zer izango litzatekeen argitu beharrekoa da. Argi dago alderdi politikoaren organizaziorik ez lukeela beharko.

- c) Mugimenduko jendeak bere lehen militantziatzat euskararena edukitzea, eta ez alderdiarena; horregatik, ez litzateke onartuko mugimenduko inolako arduradunek kargu eta ardura ofizialik edukitzea alderdietan.
- d) Mugimendua gauza izatea alderdi politikoei baldintzak jartzeko; eta betetzen ez dituenari botoa ukatzeko kanpaina egiteko, adibidez.

Dena dela, euskararen aldeko mugimendu herritarrak ez du azpiko indar faktikoren bat izan behar, oso gardena eta agerikoa baizik, herritarren partaidetza pertsonalean oinarrituko dena, eta herritarrengan eragingo duena, alderdi politikoetan eta erakunde publikoetan baino lehenago. Baina ezin da euskararen berreskurapena herritar indibidualen borondateak irabaztean bakarrik geratu. Horien eta ekintza politikoaren arteko elkarrengina bultzatu behar da.

4.3. Euskara-mugimendu soziala eta «proto-eliteak»

Hizkuntzaren aldeko mugimendu sozialak liderrik behar duenik ez dirudi, komunitatea bera delako horren erdigunea eta erreferentzi puntu nagusia. Baina horren barruan eliteak behar ditu seguruenik, hain zuzen ere hizkuntz komunitatearen barrutik mugimendu soziala antolatuko dutenak: «proto-elites» deitzen ditu horrelakoak R. Y. Bourhisek²².

Hebraieraren berreskurapenean irakasleei meritu berezia aitortu ohi diete autoreek. Antzerkigileen garrantzia aipatu izan da bestetan. Dena dela, irakasleak, idazleak, antzerkigileak, edo hizkuntza zuzenean erabiltzen dutenak izan daitezke elite behinenak; hala ere, bestelako elite sozialak ere —kirolariak, politikariak, sindikalistak, etabar—, elite sinboliko garrantzizkoak gerta daitezke hizkuntzaren berreskurapenerako mugimendu sozialaren barruan, benetan euskaldun osotuak direnean.

4.4. Euskara-mugimenduaren sektore eta erakunde motoreak

Badirudi euskararen aldeko mugimendu soziala dinamizatzeko sektore motoreren bat behar dela, eta horren barruan, erakunde itzaldunen bat. Aldi bakoitzean lehentasuna duen sektorea mugimendu osoaren erreferentzia izango da.

Gai hau bereziki aztergaitzat uzten dut hemen, gehiago zabaldu gabe. Baina sakonki aztertzea merezi duela iruditzen zait.

²² Autoreak, Fishman aipatuz, honela dio: «Gains in institutional control often depend on the emergence of activists and proto-elites who succeed in mobilizing ethnolinguistic groups in favor of their own language, culture and ethnic survival in the intergroup settings» (o.c., 2. or.).

5. MUGIMENDU SOZIALA ETA PLANGINTZA INSTITUZIONALAK

Edozein mugimendu sozialek bere helburuak instituzionalki segurtatuko eta bultzatuko dituen erakunde publikoak sortzera jotzen du. Euskararen normalkuntzarako gaur egun ari diren erakunde publiko-ofizialak (HPIN eta HPZ, HAEE, HABE, EITB, administrazio publikoetako euskararen normalkuntzarako zuzendaritzak, zerbitzu teknikoak, euskaltegiak, etab.) mugimendu horren lorpenak direla esan daiteke.

Euskararen aldeko mugimendu sozial historikoak erakunde publikoen aurka ahalegindu behar izan du sarritan eta luzaroan, horiek euskararen aurkakoak zituelako. Eta bere amets eta premietako bat izan du, euskararen aldeko erakunde publikoak edukitzea. Kontradiktorioa litzateke orain anti-instituzionalismo sistematikoa egitea, erakunde publikoak euskararen aldeko plangintzan eta politikan nolabait saiatzen diren bitartean. Izan ere, euskararen aldeko mugimendu sozialaren ikuspegitik erakunde publikoei dagokie horren berreskurapen osorako plan tekniko-politikoaren egitea eta hori programa politikoetan betetzea²³.

5.1. Euskara-mugimendu sozialaren «publikotasuna»

Definizioz mugimendu soziala ez da publiko-ofiziala, batzuetan horrek bultzatzen badu ere, alditan horrek eusten badio ere²⁴; baina euskararen aldeko mugimendu sozialak funtzio «publikoa» du, hau da, herritarrei orohar dagokien arazoa hartzen du bere arazo behinentzat: euskararen berreskurapen osoa, «euskara denona eta denontzat» delako baieztapena oinarritzat hartuz.

5.2. Mugimendu sozialaren protagonismoa

Hizkuntza gutxituen berreskurapen osoari begira, horren aldeko erakunde publikoak eta horren aldeko mugimendu soziala, biak dira guztiz beharrezkoak; eta, hasteko, biak elkarren osagarri. Baina erdigunean hizkuntz

²³ «Euskal aginte politikoaren eta Administrazio publikoaren erantzukizuna eta egitekoa da aurrenik eta nagusienik plangintza hori egitea eta gauzatzea» baieztatu zuen EKBk aipaturiko «Euskararen plangintzarako Oinarriak» bere dossierrean (27. or.). Hizkuntz komunitatearekiko erakunde publikoak izan daitezke: a) kontrakoak, b) «aldekoak» baina kanpokoak edo periferikoak, c) barrukoak, «botere linguistikoaren banaketa berriaren» bidez lortuak. Horren arabera, mugimendu sozialaren erakunde publikoekiko jokabidea ere ezberdina izango da.

²⁴ Joxe IÑIGOK (*aip. art.*, 207. or.) honela dio: «Zentzurik zabalenean, beraz, herri-mugimendutzat instituzioen eraginez sortzen ez den guztia har daiteke». «Instituzio publikoak» esan nahi da, zalantzarik gabe. Zabalegia iruditzen zait ikuspegia, erakunde guztiz pribatuak ere barruan sartzen bide dituelako.

komunitatea delarik, bere baitan eratua, eta bertatik antolaturiko hizkuntzaren aldeko mugimendu sozialarekin: protagonismoa horri dagokio. Botere politikoak, onartuena eta saiatuena izanda ere, ez dauka hizkuntzaren normalkuntza burutzerik mugimendu sozialik ez baldin badago; bestalde, mugimendu sozialak erakunde publikoak behar ditu, plangintza instituzionala gidatuko eta oinarrituko dutenak. Horrexegatik ere, plangintzak berak ezin du erakunde publikoen monopolioa izan.

5.3. Harreman dialektikoa

Mugimendu sozialak bere autoerakuntza du, autonomia erakunde publiko-ofizialekiko. Bere helburu eta antolakuntzarekin batera, bere ekin-tza-plan globala ere behar du, konpaktazioaren gain gizarte osorako in-paktazioa, eragin praktikoa lortzeko.

Ekintza-planak zinez kontuan eta aintzat hartuko du erakunde publikoen plangintza orokorra. Bestalde, plangintza instituzionalak oinarritzat hartu behar du mugimendu soziala. Erakunde publikoak hizkuntzaren berresku-rapen osoaren aldekoak direnean, —nahiz eta periferikoak izan—, elkarla-na eratu beharra dago horien eta mugimendu sozialaren artean.

Mugimendu sozialaren eta erakunde publikoen arteko harremanak autonomian baina etengabeko komunikazioan oinarritu behar du. Dialek-tikoa dei genezake harreman hori, dialektikaren hiru momentuen arabera: elkarren funtsezko onarpena, bakoitzaren eginkizun «publiko-sozialare-na»... elkarren kritika... bien arteko elkarlana, harremana sendotuko due-na. Alde bakoitzak duen funtzio publiko-sozial horretan oinarritu behar du, bereziki, kritikak.

5.4. Elkarlana

Elkarrekiko leialtasunean eta bakoitzaren izaera eta organizazioareki-ko errespetuan oinarritu behar dute harreman-elkarlanek.

Erakunde sozialen eta horien artikulazioa den mugimendu sozialaren protagonismoa eta inizatiba erakunde publikoen aldetik onartu ondoren, hiru forma daude elkarlana eratzeke:

- a) erakunde eta mugimendu sozialen ekimenetik sorturiko proiektuei laguntzea,
- b) erakunde publikoen plan konkretuak mugimendu sozialak (sozia-lek) gogoz euskarritzea,
- c) bi aldeen artean landuriko proiektuak aurrera eramatea.

Dena dela, onarpen-elkarlan horiek zera eskatzen dute funtsean, era-kunde publikoek militantzian ari diren erakunde herritarren eta mugi-

mendu sozialaren azpiegiturarako laguntza ematea, beren proiektuak, inizatibak eta euskarrizta bideratu ahal ditzaten, beren zerbitzu soziala bete dezaten. Euskararen aldeko «militantearen» estatutua beharko genuke landu.

6. EUSKARA-MUGIMENDU SOZIALAREN ETORKIZUNA

Euskararen aldeko mugimendu soziala urte ilun-luzetan oso garrantzizkoa izan dela zalantzan jartzerik ez dagoela uste dut²⁵.

Mugimendu sozialak euskalgintzan ukan duen garrantziaz eta azken urteotan horien jokabideaz, ahultasunaz nahiz susperduraz eduki daitekeen iritziaz aparte, badirudi aurrera begira azken urteotan euskalgintzan ari diren indarren artean ezezik, alde politikoen artean ere badagoela iritzi-baterakuntza nabarmena, euskararen berreskurapenerako mugimendu sozialak duen garrantziari eta protagonismoari buru.²⁶

Joxe Manuel Odriozolaren («Euskararen aldeko herri-mugimenduak: praktika eta teoriaren arteko uztardura», in: *Bat*, 36-37) artikuluari helduz, bi aipamen txiki egingo ditut hemen. Euskalgintzako «herri-mugimenduen» indarra eta eragina ahuldu egin diren ustea jasotzen du, eta horren zergatia argitzeko hipotesi batzuk eskaintzen ditu. Hipotesiak hipotesi, errealtatea berretsi nahi du bere aldetik: «Ez dakigu zehatz-mehatz praktikaren maila ezberdinak nola uztartzen diren teoriaren ekarpen-eskuharmenekin.

²⁵ EAEko autonomi estatutuak ekarri zuen aldaketa politikoa hasiera hartan. Euskalgintzan eta euskal kulturagintzan ordurarte oinarriko mugimendu sozialek izandako protagonismoa airtortuz hasten da agintarizta autonomiko berria, 1980-1984 urteetarako *Egitamua*-n: «Hasta el momento actual, el movimiento cultural y educacional vasco se ha apoyado casi exclusivamente en la iniciativa entusiasta de los ciudadanos. Carente de medios, carente de las infraestructuras mínimas, enfrentándose tantas veces con la hostilidad del mundo oficial, ha constituido una auténtica acción popular, presentándose, por encima de las diferencias ideológicas, como una constatación y una reivindicación permanente y fundamental de la identidad del Pueblo Vasco» (70 or.). Euskal kulturari buruz orokorki esaten duena, berezikiago esaterik dago noski euskarari buruz. Beherago dioenez, horiek ez dute galduko beren protagonismoa: «En Euskadi se da con fuerza una actividad inmensa popular y participativa de estos grupos culturales privados, especializados en general en la práctica de actividades muy concretas (...). Esas organizaciones populares y autogestionarias han tenido y siguen teniendo un protagonismo decisivo en la conservación y en el robustecimiento de la identidad colectiva» (115. or.). «Grupos culturales privados» deitzen ditu hemen, «organizaciones populares y autogestionarias» deitzen dituen bezala. Seguruenik idazlearen buruan «públicos» eta «privados» bereizkuntza soila dago.

²⁶ Hona hemen *Bat* aldizkariaren inkestari emandako erantzunetan agertzen diren esaldiren batzuk: «... norbanakoen nahiz hiritar multzoen egitekoa, lehen mailakoa dugu euskararen berreskurapenerako bidean»; «Lehen mailakoa da erakunde herritarren eta norbanakoen eginkizuna...» (EUE). «Baiezpadakoa» eta «biziki inportantea» deritzo EMak. Horien eginkizuna «ezinbestekotzat» jotzen du HBk. Dena dela, horrelako hitzetan baino hobeto ikusiko da hori, aurrera begira horiei esleitzen dizkieten eginkizunetan.

Badakigu ordea herri-mugimenduen eragin-indarra gezaldu egin zaigula azken bolada honetan. Honetan aho batekoak dira beste gauza askotan ez ahoz eta bestez batera ez datozenak ere». Mari Karmen Garmendiaren eta Joxe Agustin Arrietaren iritziak dakartza.

Horiek, ordea, emana digute baita ere beren iritzia herritarren protagonismoa suspertu beharraz euskararen berreskurapenerako: «Gizarte zibilaren protagonismoak garrantzi handia du, handi-handia (...) Galdu egin da gizartearen protagonismoa, eta hori errekuperatu egin behar da» (M. K. Garmendia, *Egin*, 1989-10-09). J.A. Arrietak, bere aldetik, honela dio *Bat* aldizkariaren aipatu inkestari erantzunez: «Euskara jadanik hilik edo hilurren ez badago, mugimendu sozial euskaltzaleen ekimenari zor zaio neurririk handienez, dudarik gabe (87. or.). Hori sendotu beharra azpimarratzen du.

6.1. Aurrerako hiruko jauzi kualitatiboa

Euskalgintza garai oso garrantzizkoan —larrian—, dago, hain zuzen ere mugimendu herritarrari eta beraren protagonismoari dagokionez. Azken urteotako zailtasun ezberdinak gaituz, jauzi kualitatiboa egiteko unean gaudela esan daiteke, euskararen berreskurapen osorako plangintza orokorrari bultzada berria emateko.

Hiru urratsok funtsezkoak dira horretarako:

- a) Euskararen berreskurapenerako mugimendu sozialaren funtsez-kotasuna eta protagonismoa onartzea; horren ondorioetako bat, horien azpiegiturak diru publikoz egokitasunez finantzatzea izango da.
- b) Mugimendu sozialaren zabaltzea eta koordinaziorako forma bizia bilatzea. (Beherago zehazkiago aipatuko dugu puntu hori).
- c) Erakunde sozialen —oro har, mugimendu sozialaren—, eta erakunde publikoen arteko komunikazioa eta elkarlan berria eratzea. Elkarlanaren baldintzak, formak, metodoak eta ekintza konkretuak definitu behar dira; badirudi horiek, neurri batez, elkarlanaren dinamikan definitu ahal izango direla.

6.2. Baldintzak

Orain arte esandakoen arabera, uler daiteke baldintza behinena honako hau dela: euskalgintzako erakundeengan oinarrituriko mugimendu soziala gizartearen erdigunean jartzea, gizarte osoari (bertako erakunde pribatu, sozial eta publikoekin) barrutik eragiteko, euskararen berreskurapen osoaren bidegintzan.

Bestalde, euskararen berreskurapenerako mugimendu sozialak bere oinarri «ideologikoa» behar du, edozein mugimenduk bezala; mugimendu osoaren bateratzaile eta eragile izango dena.

Hiru puntuotara bilduko nuke hori:

- a) Herriaren kontzeptu komunitarioa —kultur eta hizkuntz komunitatea—, eta horri darion herrigintza: Hizkuntza herritar guztiona eta guztiontzakoa da.
- b) Hizkuntzaren «erdigunetasuna»: hori herriaren «bihotza» da, bertsolariak esan zuenez; eta norberarentzat eta herriarentzat euskararen berreskurapena euskaraz bizitzea da.
- c) Hizkuntz eskubide kolektiboak: hizkuntza bera fenomeno kolektiboa da. Hizkuntzaren berreskurapen etiko-juridikoa oso garrantzizko dela uste dut.

Aldendu egin beharko litzateke, euskararen berreskurapen osoa inolako gatazka sozial eta politikorik gabe egingo den ustea. Hizkuntza minorizaturik dagoenean, gatazka bertan dago, barnean. Eta hizkuntzen arteko gatazkak ez dira asmatzen, egon daude edo sortu egiten dira. Zenbat eta kontsentsu sozial handiagoa lortu, orduan eta hobeto joango da hizkuntz politika. Mugimendu sozialak hori bilatu behar du. Baina aginte politikoa-ri, aurrenik, hizkuntzaren berreskurapen-politika tinko eta zuzena markatzea dagokio, eta egitea; gatazkarik ez sortzea ez da printzipio absolutua. Horiek bideratzea eta konpontzea da Administrazio publikoaren eginkizuna²⁷.

6.3. Ekintza-dimentsioak eta funtzioak

EKBk bere burua euskararen aldeko mugimendu sozialaren zerbitzuko koordinakundetzat edo definitzen du. Honako «jardunbideak» jartzen dizkio bere buruari²⁸:

²⁷ Euskararen egoera soziolinguistikoa aztertu izan duten liburuen titulu ugari dago, hizkuntz gatazka eta borroka adierazten duena. Borrokaren eta gatazkaren hizkera nagusitu izan da sarritan: *Hizkuntz borroka Euskal Herrian* (Euskaltzaindia), *Euskararen borroka* (Jakin 26-27), *Euskararen borroka* (Eusko Jaurlaritz), etab. Orain, berriz, edonolako gatazka eta borroka-kutsuri ihes egin nahi zaio, eta, besterik gabe, kaltegarritzat hartzen da. Gatazka ez da sistematikotik behar, noski, alor honetan, baina gatazkarik eza, bereziki alderdi politikoen arteko akordio hutsaren —eta ez akordio sozialaren bidez—, lortu nahi dena, helburuen eta politika tinkoaren dimisioaren seinale izan daiteke.

²⁸ *Euskararen plangintzarako oinarriak* dossierrean (16. or.) azalduko lau jardunbideak beste era horretara formulatu zituen gerora bere buruaren ezagutzera emateko zabalduko liburuxka batean. Aipatua dugun *Crida a la solidaritat en defensa de la llengua, la cultura i la nació catalanas*-ek ere herri-mugimenduetzat definitzen du bere burua; horren sail nagusietako bat, izenak berak nabarmentzen duenez, hizkuntzarena izan du. Hiru ekintza-modu bereizten

- Jaberazpena: Euskararen eta euskal kulturaren aldeko defentsa, jaberazpen- eta mentalizazio-lana.
- Plangintza: Euskararen normalkuntza eta berreskurapen osorako plangintzarako herri-indarren partaidetzaren antolakuntza.
- Ekintza: Euskara eta euskal kulturako ekintzen koordinazioa eta bateratzea.
- Eragintza: Administrazio publikoaren, erakunde sozialen eta politikoen eta zerbitzu sozialen aldetiko euskararen erabilera bultzatzea.

Lehen aipatu dugun inkestan (*Bat* aldizkariak egindakoan) euskal alderdi politikoei honelako funtzioak ipintzen dizkiote euskararen aldeko mugimendu sozialari: gizartea sentiberatzea, erakunde publikoei arazoa aurkeztea eta hautabideak eskaintzea, jendea biltzea, euskaldunak bakoitzaren erantzukinaz oharraraztea, instituzio ofizialei presioa egitea, euskaldungoaren trinkotasun eta baterakoitasuneko praxia bultzatzea, erakunde publikoei eskakizun zehatz eta zorrotzak ipintzea, herritarren euskal kontzientzia eta praxia sustatzea.

Hori dena kontuan hartuta, euskararen berreskurapeneko mugimenduak hiru dimentsiotan jokatu behar duela esan daiteke:

1. Gizarteari begira
2. Kulturgintzari begira
3. Erakunde publikoei begira

6.3.1. *Gizarteari begira*

Gizarteari begira, mugimendu soziala berez da jarrera eta jokabide sozialak aldatzeko (egiturak aldatzeko baino lehenago). Euskarari buruzko jabetasuna eta euskararen aldeko jarrerak eta bakoitzaren erantzukizuna bultzatzea da aurrena; eta horrekin batera euskararen berreskurapen osoaren kontrako erasoei erantzutea. Baina hori baino areagokoa da horren eginkizuna: Euskararen erabilera soziala bultzatzea, alegia, horretarako erabilera-guneak eratuz, zabalduz eta indartuz (euskara-taldeak, txokoak edo aisialdiko ekintzak, sektore ezberdinetako erakundeen hitzarmenak, udalerrri euskaldunak, etab.).

ditu Jordi Sánchezek, Cridaren hizkuntz sailari dagokionez: 1. «Berezko hizkuntzaren erabilpena eragiteko kanpainak, herri osoari zuzenduak» —hiru alderdi ditu horrek: alfabetatze-ikastaroak, hizkuntz eskubideen defentsa, hizkuntzaren erabilera—; 2. «Presio-ekimenak, bai administrazioari —herriko, autonomiko nahiz zentralari— zuzenduak eta bai enpresei zuzenduak...»; 3. «Edukin politiko-ideologikoa duten kanpainak» —elebitasuna gaintzea, Konstituzio espainolaren 3. artikulua aldatzea, Normalkuntzaren lege berria egitea, etab. aipatzen ditu— (ik. «Herri partaidetza eta katalanaren normalizazioa», in: *Bat. Soziolinguistika Aldizkaria*, 5 [1991], 52-53 orr.).

6.3.2. *Euskalgintza eta kulturagintzari begira*

Euskalgintza eta euskal kulturagintza batera doaz: horrela joan behar dute. Euskararen berreskurapena eta euskal kulturaren bizkundera mugimendu sozio-kulturalaren bi aurpegiak besterik ez dira. Horregatik, euskararen aldeko mugimenduak euskal kulturagintzako —kreazioko, eskaintzako, eskabideko, erabilerako—, mugimendua izan behar du²⁹.

6.4. Mugimendu soziala eta erakunde publikoak

Aginte politikoak, hizkuntzaren berreskurapen osoaren aldekoena izanda ere, ezin du berez eta dekretuz hizkuntzaren berreskurapena lortu³⁰.

Mugimendu sozialaren eta erakunde publikoen arteko harremana euskalgintzako mugimendu sozialaren erdi-erdian dago. Horrek ere argitasuna eskatzen du aurrera begira. Alderdi politikoei egin zitzaizen aipaturiko inkestako galderetako bat harreman horiei buruzkoa zen. Hainbat iradokizun interesgarri daude horietan: laburbilduz, esan daiteke erakunde herritarren autonomia eta ekimena eskatzen dutela, baina aldi berean erakunde publikoekiko solaskidetzeta eta lankidetzeta bultzatuz, erakunde publikoen alternatiba izan nahia baztertuz³¹.

²⁹ J.A. Fishmanek hizkuntza kulturaren zatia («part»), indizea («index») eta sinboloa («symbolic») dela dio berak editatutako *The rise and fall of the ethnic revival* liburuaren sarrean (XI. or.). Ik. baita ere, P. AGIRREBALTZATEGIren «Perspectiva Antropológica», in: EUSKALTZAINDIA, *El Libro Blanco del Euskera*, 56-78 (bertan hizkuntzaren alderdi antropologikoa azaltzen du, hizkuntzaren eta kulturaren, hizkuntzen eta kulturen arteko harremana).

³⁰ Oso zorrotzak dira Txepetxen hitzak horri buruz: «La primera superstición que los hablantes de una lengua minorizada deben dejar de lado es la muy extendida de que será la acción del Gobierno (sea del estado, comunidad autónoma, cantón, etc.) la que por sí sola, o con la ayuda del *cualeficado experto contratado de fuera*, querrá resolver todos los males y adoptar todas las medidas capaces de restituir —en el periodo crítico de tiempo del que se dispone— a la lengua amenazada su uso normal» (*lib. aip.*, 206. or.).

³¹ 1. EAren ustez, erakunde herritarren eta erakunde publikoen arteko artikulazioak ez du organikoa izan behar; bestalde, erakunde publikoekiko solaskide izan behar dute haiek, eta beren ekarpenak egin behar dituzte hizkuntz politikari begira; dena dela, estrategia politikoien menpe ez dute egon behar erakunde herritarrek.

2. EBrentzat erakunde publikoak dira demokrazioaren oinarria; herri-erakundeen eta botearearen artean harreman dialektikoa egon behar du.

3. EMAren ustez, erakunde publikoen eta erakunde herritarren, bi aldetako askatasun osoa zaindu behar da; elkar ulertzean eta elkar laguntzean gauzatu behar du harremanak; bestalde, herri-erakundeen ekimenak suspertu beharko lituzkete erakunde publikoek; gainera, diru publikoz finantzatu beharko lirake horiek.

4. EUEren ustez, adostasun zibila bilatu behar da euskararen inguruan; erakunde herritarren burujabetza errespetatu behar da, alde batetik, eta erakunde politikoaren autonomia, bestetik; bi aldean arteko lankidetzeta eskatzen du.

5. HBk artikulazio dialektikoa eskatzen du erakunde publikoen eta erakunde herritarren artean.

6. EArentzat herri-agintaritzak gizarte zibilaren nahiarekin bat egin behar du; bestalde, herri-agintaritzaren egitekoa onartu behar dute erakunde herritarrek eta ez horren alternatiba izan.

Garbi dago bi aldeetako erakundeen arteko harremanak hizkuntzaren berreskurapenaren planteamendu politikoan oinarritu behar duela: hizkuntzarena arazoa politikoa da eta horren plangintzak zentzu guztiz politikoa du. Alde batetik, erakunde politikoei, duten garrantzi guztia eman behar zaie hizkuntzaren berreskurapen-prozesuan. Bestetik, hizkuntzaren ikuspegi pertsonalista edo komunitario soilaren kontrakoa da planteamendu politiko hori. Herritarren hizkuntz kontzientzia oinarri-oinarrian dago, berak egiten duelako funtsean hizkuntz komunitatea; baina hori ez da nahikoa. Hizkuntza gutxituaren berreskurapenak «hizkuntz boterearen banaketa berria» lortu behar du, hau da, egitura eta egoera soziolinguistikoak aldatu behar ditu, hizkuntzaren berreskurapen osoa ez delako herritarren borondate soilean oinarritzen.

Bestalde, hizkuntzaren eta horren berreskurapenaren «politizazioa» baztertu behar da. Horrek bi gauza eskatzen ditu: a) Hizkuntz komunitatean oinarritzea hizkuntz politika; b) Euskararen politika autonomoa egitea, eta ez aukera politiko eta partidista konkretuen araberrako eta menpekoa.

Hasteko, erakunde publikoen eginkizunari dagokionez, bai instituzionalismotik eta bai anti-instituzionalismotik ihes egin behar da. Agian biak egon dira azken urte luze hauetan. Instituzionalismoa da, dena erakunde publikoetatik atera nahia, eta erakunde herritarren ekimena irentsi nahia³².

Anti-instituzionalismo absolutuak ez du zentzurik euskalgintzan, hainbat urtetan horien bila ibili ondoren, eta hainbat erakunde herritar zerbitzu publiko gisa eratu denean eta erakunde publiko izateko bokazioarekin gainera. (Besterik da gero publikotasun hori nola ulertzen den). Printzipiozko anti-instituzionalismoa da erakunde publikoek euskararekiko politikarik ez dutela egin behar, hau da, euskara eta erdara beren arteko jokoa utzi behar direla esatea. Anti-instituzionalismoa gerta daiteke, absolutua eta printzipiozkoa izan gabe ere, oraingo erakunde ofizialei euskararen berreskurapenaren alorrean legitimotasunik aitortzen ez zaizkion; edota horien politika linguistikoaren aurkako jarrera sistematikoa hartzen denean.

Euskararen aldeko mugimendu sozialaren aldetik erakunde publikoen eginkizuna aitortuz eta berretsiz, eta alde bien arteko harremana eta elkarlana eratu eta burutu ahal izateko, funtsean euskararen berreskurapen osorako borondate politikoa erakutsi behar dute, eta horren araberrako politika bultzatu, euskarari lehentasun osoa emanez, diskriminazio «positiboarekin».

³² Erakunde herritarrek programaren edo planen bat proposatzen badute, erakunde publikoek ez lukete hori irenstera joan behar, beraien ekintza huts bihurtuz, edota horren orde besteren bat eratzuz. Horixe gertatu zen zoritxarrez EKBK antolatutako «Euskararen eguna» harekin, esate baterako.

Horrezaz gain, erakunde publikoen aldetik honako eskakizunok bete beharrekoak direla uste dut:

1. Hizkuntz politika autonomia, ez momentuko politikaren edo hiztarmen politikoen arabera.
2. Erakunde publiko bakoitzeko departamentu ezberdinen arteko kontradikzioak baztertea, hizkuntz politikari dagokionez.
3. Euskal Herri osoko erakunde publikoen (gobernu autonomiko, foral edo departamentalaren, diputazioen, udalen) arteko hizkuntz politika koordinatua.
4. Gobernuetako Hizkuntz Idazkaritzek edo Zuzendaritzek ahalmen politikoa beharko lukete hizkuntz politika markatzeko, bai gobernuko beste sailetan eta baita beheragoko erakunde publikoetan ere.

6.5. Mugimendu sozialaren antolamendua

Euskararen aldeko mugimendu sozialak hizkuntz komunitatea sortzera, zabaltzera eta osotzera jo behar du. Horretarako tresna dira erakunde herritarak eta horietan oinarrituriko mugimendu soziala bera.

Hizkuntz elkartearen (komunitatearen) eta erakunde herritar koordinatuen ideiak, uste dut biak direla funtsezkoak eta osagarriak euskararen aldeko mugimendu sozialaren antolamendurako. Honi begira, lau antolamendu-maila bereiziko nituzke:

1. Taldeak eta elkarteak. Oinarrian daude eremu kultural eta sozial ezberdinetako nahiz herrietako edo auzoetako taldeak edo elkarteak. Azken urteotan, eremu sozial eta kulturaletako talde eta elkarte espezifikoei (unibertsitate eta eskoletako EKTak, enpresetako, kutxetako eta bankuetako euskara-taldeak, zerbitzu sozialetako euskarataldeak, etab.) orohar beren bizitasuna moteldu egin dutela dirudi; baina berriak ere sortu dira, OEE bezalakoak. Indarberitu beharko lirake. Bestalde, hirietako, herrietako eta auzoetako elkarten fenomenoak zabaltzen ari da. Gogoz bultzatzekoa da. Horiei dagokie, bakoitzari bere barrutian, bertako sektore edo maila ezberdinetako erakunde herritarren arteko koordinazioaren egitekoa. Bestalde, elkarte horien arteko koordinakundea ere oso garrantzizkoa da.
2. Kultur sektoreetako koordinakundeak. Kultur sektore bakoitzeko erakunde ezberdinen arteko koordinakundea lortu beharrekoa da mugimendu sozial sektore-arterkoa sortzeko, hizkuntzaren normalizazioaren prozesuak eskatzen duen bezala. Horrelakoak badaude (irakaskuntzan, alfabetatze-euskalduntzean, etab.); areagotu egin behar lirake.
3. Maila nazionaleko erakundeak. Euskararen berreskurapen osoari begira helburu eta jokabide espezifikoak dituzten erakunde nazio-

nalak edo herrialde bakoitzekoak badaude: Ikastolen Konfederakundea, AEK, EHE, UEU, Euskaldunon Egunkaria, UETS (Udaletako Euskara-Teknikarien Sarea), etab. Garrantzi handia dute horiek euskararen aldeko mugimendu sozialaren artikulazioan.

4. Koordinakunde orokorra. Talde, elkarte, erakunde, mugimendu guzti horien koordinakunde ahal denik zabaldu eta irekiena bilatu behar da, euskararen aldeko mugimendu sozialari nolabaiteko gorputz unitarioa emango diona, beraren aniztasun osoan. Konfederazioaren forma har lezake horrek, gorago adierazi dudanez.

6.6. Hiru mailako urratsak

Goian aipaturiko hiruko jauzi kualitatiboa eman ahal izateko, urrats zehatzak egin beharko dira euskararen aldeko mugimendu soziala indartzeko eta eratzeko, eta horien eta erakunde publikoen arteko harremanak zuzentzeko. Hemen, hiru bakarrik aipatuko ditut. Horien forma eta bestelako zehaztapenak lantzeko daude; elkarrizketa zabala ireki behar horretarako.

1. Euskalgintzako erakunde herritarren arteko akordio zabala, euskararen berreskurapen osorako mugimendu sozial nazionalari benetako gorputza emateko.
2. Euskararen aldeko mugimendu sozialak eraginda, bestelako erakunde eta indar sozialen, ekonomikoen, politikoen, etabarren arteko hitzarmen soziala, maila ezberdinetakoa, euskararen berreskurapen osoari eta erabilerari begirakoa.
3. Erakunde publikoen eta euskalgintzako erakunde herritarren arteko elkarlanerako plataforma zabala, Administrazioaren hiru mailatan «Euskararen Kontseilu Sozialaren» forma hartuko lukeena.

Horietako bi aipaturiko Bat aldizkariaren inkestan jaulkita daude alderdi politikoen ahoetatik: EUEk «Kontseilu Nagusia» eskatzen du, hizkuntza eta kultur adostasunaren oinarriak finkatzeko; HBk, berriz, euskararen aldeko «Itun Nazionala» eskatzen du. Hala ere, horrelako proposamenak ez dituzte alderdi politikoen eraman behar, eta bai euskararen aldeko mugimendu sozialak, erakunde publikoekin elkarlanean eta alderdi politiko eta bestelako indar eta organismo sozial eta pribatuen erdigunean jarrita.

6.7. Konfidantza eta itzaropena

Arrakastaren esperantza eta indar kolektiboaren konfidantza oinarritzen da edozein mugimendu sozial. Egonezina eta insatisfakzioa ez dira nahikoa, mugimendua indartzeko. Horregatik, euskararen berreskurapen

osoaren mugimendu soziala zabaltzeko eta indartzeko, nahitaezkoa da helburuari buruzko, hori lortzeko indarrei buruzko, horretarako ahaleginen emankortasunari buruzko konfidantza suspertzea eta mantentzea, ez noski hitzez eta publizitatez bakarrik eta bai aurrerabidean egindako benetako urratsen gain. Hortik sortuko da kemen berria ere, aurrera jarraitzeko. Etsipena izango litzateke okerrenetarikoa euskararen aldeko mugimendu soziala zabaltzeko eta indartzeko.

POSDATA

Hitzaldi hau eman zenetik hona, hainbat aldaketa izan da gure artean. Horietako bat Euskararen Unibertsoaren mugimendua, eta horren ondorioz, 1997ko abenduaren 6an Durangon formalki eraikitako Euskararen Erakunde Sozialen Kontseilua, non euskalgintzako eta euskal kulturgintzako 49 erakunde elkartu baitziren, euskararen unibertsoa eraikitzeko asmoz.